

PROČIVALO

Ustava – to smo mi!

V naši novi demokraciji in mladi državi so, kot kaže, velike teme že vnaprej porazdeljene in na žalost tudi rezervirane samo za velike ljudi – politike. Vzводи za prilaščanje velikih tem so namreč struktura ter koncentracija oblasti v rokah oblastnikov in njihov nadzor nad prebivalstvom, materialno in duhovno proizvodnjo.

Zato lahko sklepamo, da vse poteka prek »dogovorov« pozicijskih in opozicijskih ljudi in da se vse dogaja in vrti samo v ozkih krogih politično angažiranih državljanov.

Vrhuška naše politike očito sklepa, da navadni smrtniki teh kuhinj in sistema daj – dam pač ne razumejo. In ker je politika kurba, je tako in tako samo za izbrane ljudi. Zato se zdi, da so nekateri prepričani, da jim velike teme pripadajo po naravni poti.

Velike teme torej ostajajo velikim, zadevajo pa male državljane: od ustave, lastninske reforme,

stabilizacijskega programa, socialne politike, delovnopravne zakonodaje, volilnega sistema, volilnih kampanij, kjer si elita jemlje pravico, da politično in drugače terorizira državljane in volilce. Vse to seveda v odvisnosti od denarja, vzvodov oblasti in politiki podrejenih občil oziroma sredstev javnega obveščanja. Za vse to je treba pripraviti teren, pa ne jutri, že včeraj. Ta podlaga se oblikuje pred nami, predvolilno ozračje se naglo bliža, stranke dvorijo strankam, liderji v strankarske namene izrabljajo službeni položaj in denar davkoplačevalcev.

Še ni dolgo nazaj, ko so oblastniki svojim državljanom in volilcem pokazali, če že ne dali v presojo, kakšno ustavo so jim spisali in kakšnega državljana si želijo. Skratka, takšno ustavo smo napisali za vas, podložnike, so rekli! Danes pa, ko imamo parlamentarno demokracijo ter svobodo misli in govora ter nastopanja, se bodo o ustavi sporazumeli veliki ljudje, in veliki met, javnosti znan kot demokratični konsenz strank in njihovih prvakov, bo uspel.

Ustava bo po vsej verjetnosti sprejeta na obletnico plebiscita. Lepo darilo, ni kaj! Tako bo sprejeta nova vsebina ustave, določene bodo meje oblasti in zakonitosti, državljani bodo v ab-

solutno enakopravnem položaju, človekove pravice in svoboščine bodo temelj za vso drugo zakonodajo. Upajmo le, da ne po meri oblasti in tako, kot je nastajala nova ustava.

Naj nam predsednik skupščine RS in ustavne komisije ne zameri, če novo ustavo Republike Slovenije postavimo na ogled Svobodni sindikati Slovenije. Demokracijo si pač predstavljamo tudi tako. Ker verjamejo, da zgledi vlečejo, bo morda ta objavljena še kje, zato da bodo državljani videli, kakšno ustavo so spisali novi oblastniki.

Ljubosumno skrivanje in prilaščanje velikih tem pred državljani, tistimi, katerim je bila dana obljuba v času volitev, da bodo politični oziroma družbeni subjekt in ne objekt odločanja, se zna rahlo maščevati, lahko tudi toliko, da se bo pojavilo vprašanje, kako prihodnji pripeljati volilce na volišča.

Če pa k tem odmerjenim velikim temam pride-nemo še »male«, tiste, s katerimi živi že precej slojev državljanov, to pa je vprašanje preživetja, bodo imena v volilnih imenikih bolj poredko obkrožena.

Rajko Lesjak,
sekretar ZSSS

DELOVNO BESEDILO
28. 10. 1991

PREDLOG USTAVE REPUBLIKE SLOVENIJE

PREAMBULA

Izhajajoč iz Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije,

izhajajoč iz temeljnih človekovih pravic in svoboščin, temeljne pravice vsakega naroda do samoodločbe in temeljnega zgodovinskega dejstva, da smo Slovenci z lastnimi močmi izoblikovali svojo narodno samobitnost in uveljavili svojo državnost,

sprejema Skupščina Republike Slovenije

USTAVO REPUBLIKE SLOVENIJE

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

2. člen

V Republiki Sloveniji ima oblast ljudstvo. Državljeni jo izvršujejo neposredno in z volitvami, po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno.

3. člen

Republika Slovenije je pravna in socialna država.

4. člen

Republika Slovenija varuje ozemeljsko celovitost, enotnost in nedeljivost države.

5. člen

Republika Slovenija varuje človekove pravice in temeljne svoboščine. Skrbi za avtohtone slo-

venske narodne skupnosti v sosednjih državah, za slovenske izseljence in zdomce ter pospešuje njihove stike z domovino. Varuje in zagotavlja pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti. Skrbi za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine ter ustvarja pogoje za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije.

6. člen

Država in verske skupnosti so ločene. Verske skupnosti so med seboj enakopravne; njihovo delovanje je svobodno.

7. člen

Zakoni in drugi predpisi Republike Slovenije morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno.

8. člen

Grb Republike Slovenije ima obliko štita, v sredini štita je na modri podlagi lik Triglava v beli barvi, pod njim sta dve valoviti modri črti, ki ponazarjata morje in reke, nad njim pa so v obliki navzdol obrnjenega trikotnika razporejene tri zlate šesterokrake zvezde. Ščit je ob straneh rdeče obrobljen. Grb se oblikuje po določenem geometrijskem in barvnem pravilu.

Zastava Republike Slovenije je belo-modrardeča slovenska narodna zastava z grbom Republike Slovenije. Razmerje med širino in dolžino zastave je ena proti dve. Barve zastave se vrste po temle vrstnem redu: bela, modra, rdeča. Vsaka barva zavzema po širini tretjino prostora zastave. Grb je v levem zgornjem delu zastave tako, da sega z eno polovico v belo polje, z drugo polovico pa modro polje.

Uporabo grba in zastave uredi zakon. Himna Republike Slovenije je Zdravljica.

9. člen

V Republiki Sloveniji je zagotovljena lokalna samouprava.

10. člen

Glavno mesto Republike Slovenije je Ljubljana.

11. člen

Uradni jezik v Republiki Sloveniji je slovensčina. Na območju občin, v katerih živi italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina oziroma madžarščina.

12. člen

Državljanstvo Republike Slovenije ureja zakon.

13. člen

Tujci imajo v Republiki Sloveniji vse s to ustavo zagotovljene pravice v skladu z mednarodnimi pogodbami in zakonom, razen tistih, ki jih imajo po ustavi ali po zakonu samo državljani Republike Slovenije.

II. ČLOVEKOVE PRAVICE IN TEMELJNE SVOBOŠČINE

14. člen (enakost pred zakonom)

Vsi ljudje so enaki v pravicah in temeljnih svoboščinah, ne glede na narodnost, raso, spol,

jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerikoli drugo osebno okoliščino.

Vsi so pred zakonom enaki.

15. člen
(izvrševanje in omejevanje pravic)

Človekove pravice in temeljne svoboščine se uresničujejo neposredno na podlagi ustave.

Z zakonom je mogoče predpisati način izvrševanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kadar tako določa ustava ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice ali dolžnosti.

Človekove pravice in temeljne svoboščine so omejene samo z enakimi pravicami drugih in v primerih, ki jih določa ustava.

Zagotovljena sta sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravica do odprave posledic njihove kršitve.

Nobene določbe te ustave ni dopustno razlagati tako, kot da daje kakšnemu organu, skupini ali posamezniku pravico storiti karkoli, kar bi imelo za cilj ali posledico izpodkopavati v tej ustavi določene človekove pravice in temeljne svoboščine ali pa jih omejiti bolj, kot je to dopuščeno z ustavo.

Nobene človekove pravice ali temeljne svoboščine, urejene v pravnih aktih, ki veljajo v Republiki Sloveniji, ni dopustno omejevati z izgovorom, da je ta ustava ne priznava, ali pa jo priznava v manjši meri.

16. člen
(začasna razveljavitev in omejitev pravic)

S to ustavo določene pravice in temeljne svoboščine je izjemoma dopustno začasno razveljaviti ali omejiti v vojnem in izrednem stanju. Pravice in temeljne svoboščine se smejo razveljaviti ali omejiti le za čas trajanja vojnega ali izrednega stanja, vendar v obsegu, ki ga tako stanje zahteva in tako, da sprejeti ukrepi ne povzročajo zapostavljanja, ki bi temeljilo le na rasi, narodni pripadnosti, spolu, jeziku, veri, političnem ali drugem prepričanju, gmotnem stanju, rojstvu, izobrazbi, družbenem položaju ali katerikoli drugi osebni okoliščini.

Določba prejšnjega odstavka ne dopušča nobenega začasnega razveljavljanja ali omejevanja pravic, določenih v 17., 18., 21., 27., 28., 29. in 41. členu.

17. člen
(nedotakljivost človekovega življenja)

Človekovo življenje je nedotakljivo. V Republiki Sloveniji ni smrtne kazni.

18. člen
(prepoved mučenja)

Nihče ne sme biti podvržen mučenju ali nečloveškemu ali ponižujočemu kaznovanju ali ravnanju. Prepovedano je delati na človeku medicinske ali druge znanstvene poskuse brez njegove svobodne privolitve.

19. člen
(varstvo osebne svobode)

Vsakdo ima pravico do osebne svobode.

Nikomur se ne sme vzeti prostosti razen v primerih in po postopku, ki ga določa zakon.

Vsakdo, ki mu je odvzeta prostost, mora biti v materinem jeziku ali jeziku, ki ga razume, takoj obveščen o razlogih za odvzem prostosti. V čim krajšem času mu mora biti tudi pisno sporočeno, česa je obdolžen. Takoj mora biti poučen o tem, da ni dolžan ničesar izjaviti, o tem, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki si ga svobodno izbere sam, in o tem, da je pristojni organ dolžan na njegovo zahtevo obvestiti njegove bližnje o odvzemu prostosti.

20. člen
(odreditev in trajanje pripora)

Oseba, za katero obstaja utemeljen sum, da je storila kaznivo dejanje, se sme pripreti samo na podlagi odločbe sodišča, kadar je to neogibno za

potek kazenskega postopka ali za varnost ljudi.

Ob priporu, najkasneje pa v 24 urah po njem, mora biti pripravljeno vročena pisna, obrazložena odločba. Proti tej odločbi ima priprti pravico do pritožbe, o kateri mora sodišče odločiti v 48 urah. Pripor sme trajati samo toliko časa, dokler so za to podani zakonski razlogi, vendar največ tri mesece od dneva odvzema prostosti. Vrhovno sodišče sme pripor podaljšati še za nadaljnje tri mesece.

Če do izteka teh rokov ni vložena obtožnica, se obdolženec izpusti.

21. člen
(varstvo človekove osebnosti in dostojanstva v postopkih pred državnimi organi)

Zajamčeno je spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva v kazenskem in v vseh drugih postopkih, med odvzgom prostosti in med izvrševanjem kazni.

Prepovedano je vsakršno nasilje nad osebami, ki jim je kakorkoli omejena prostost, ter vsakršno izsiljevanje priznanj in izjav.

22. člen
(enako varstvo pravic)

Vsakdo ima pravico do enakega varstva svojih pravic v postopku pred sodiščem in drugimi državnimi organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, ki odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih in pravnih interesih.

23. člen
(pravica do zakonitega sodišča)

Vsakdo ima pravico, da o njegovih pravicah in dolžnostih ter o obtožbah proti njemu brez nepotrebne odlašanja odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom ustanovljeno sodišče.

Sodi mu lahko samo sodnik, ki je izbran po pravilih, vnaprej določenih z zakonom ter sodnim redom.

24. člen
(javnost sojenja)

Sodne obravnave so javne. Sodbe se izrekajo javno. Omejitve izjemoma določa zakon.

25. člen
(pravica do pravnega sredstva)

Vsakomur je zajamčena pravica do pritožbe ali drugega pravnega sredstva proti odločbam sodišč in drugih državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil, s katerimi ti odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih.

Zakon sme izjemoma določiti, da zoper odločbo državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil pritožbe ali drugega pravnega sredstva, če je varstvo pravic zagotovljeno na drug način.

26. člen
(pravica do povračila škode)

Vsakdo ima pravico do povračila škode, ki mu jo je v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil, s svojim protipravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja.

Oškodovanec ima pravico, da v skladu z zakonom zahteva povračilo tudi neposredno od tistega, ki mu je škodo storil.

27. člen
(domneva nedolžnosti)

Kdor je obdolžen kaznivega ravnanja, velja za nedolžnega, dokler ni s pravnomočno sodbo ugotovljena njegova krivda.

28. člen
(načelo zakonitosti v kazenskem pravu in prepoved povratne moči zakona)

Nihče ne sme biti kaznovan za dejanje, za katero ni zakon določil, da je kaznivo, in zanj predpisal kazni, še preden je bilo storjeno.

Dejanja, ki so kazniva, se ugotavljajo in kazni

zanje izrekajo po zakonu, ki je veljal ob storitvi dejanja, razen če je novi zakon za storilca miljejši.

29. člen
(pravna jamstva v kazenskem postopku)

Vsakomur, ki je obdolžen kaznivega dejanja, mora biti ob popolni enakopravnosti zajamčen postopek, ki mu zagotavlja učinkovito varstvo njegovih pravic.

30. člen
(pravica do odškodnine in rehabilitacije)

Kdor je bil neupravičeno obsojen za kaznivo dejanje ali mu je bila neutemeljeno odvzeta prostost, ima pravico do rehabilitacije, do povrnitve škode in druge pravice po zakonu.

31. člen
(prepoved ponovnega sojenja o isti stvari)

Nihče ne sme biti preganjan ali kaznovan zaradi kaznivega dejanja, za katero je bil že oproščen krivde ali obsojen s pravnomočno sodbo.

32. člen
(svoboda gibanja)

Vsakomur je zajamčena pravica, da se prosto giblje in izbere prebivališče, da zapusti državo in se vanjo kadarkoli vrne.

Ta pravica se sme omejiti z zakonom, vendar samo, če je to potrebno, da bi se zagotovil potek kazenskega postopka, preprečilo širjenje nalezljivih boleznih, zavaroval javni red, ali če to zahtevajo interesi obrambe države.

Tujcem se na podlagi zakona lahko omeji vstop v državo in čas bivanja v njej.

33. člen
(pravica do zasebne lastnine in dedovanja)

Zajamčena je pravica do zasebne lastnine in dedovanja.

34. člen
(pravica do osebnega dostojanstva in do varnosti)

Vsakdo ima pravico do osebnega dostojanstva in varnosti. Nikogar ni dovoljeno žaliti, nezakonito škodovati njegovemu ugledu ali ga neutemeljeno vznemirjati.

35. člen
(varstvo pravic zasebnosti in drugih osebnostnih pravic)

Zajamčena je nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegovega zasebnega življenja ter osebnostnih pravic.

36. člen
(nedotakljivost stanovanja)

Stanovanje je nedotakljivo. Nihče ne sme brez odločbe sodišča, brez privolitve stanovalca vstopiti v tuje stanovanje ali v druge prostore, niti jih preiskovati.

Pri preiskavi ima pravico biti navzoč tisti, čigar stanovanje ali prostori se preiskujejo, ali član njegove družine oziroma njegov zastopnik. Preiskava se sme opraviti samo v navzočnosti dveh prič.

Pod pogoji, ki jih določa zakon, sme uradna oseba brez odločbe pristojnega organa vstopiti v tuje stanovanje ali v tuje prostore in izjemoma brez navzočnosti prič opraviti preiskavo, če je to neogibno potrebno, da neposredno primé storilca kaznivega dejanja ali da se zavarujejo ljudje in premoženje, ali če je očitno, da se drugače ne bi mogli zavarovati dokazi v kazenskem postopku.

37. člen
(varstvo človekove zasebnosti)

Človekova zasebnost je nedotakljiva. Tajnost pisem in drugih občil je neprekršljiva. Samo zakon lahko predpiše da se sme na podlagi odločbe sodišča za določen čas odstopiti od načela neprekršljivosti tajnosti pisem in drugih občil in od nedotakljivosti človekove zaseb-

nosti, če je to neogibno potrebno za uvedbo ali potek kazenskega postopka ali za varnost države.

38. člen
(varstvo osebnih podatkov)

Zajamčeno je varstvo tajnosti osebnih podatkov. Prepovedana je uporaba osebnih podatkov v nasprotju z namenom zbiranja.

Vsakdo ima pravico seznaniti se z zbranimi osebnimi podatki, ki se nanašajo nanj, in pravico do sodnega varstva v primeru njihove zlorabe.

Zbiranje, obdelovanje, namen uporabe, nadzor in varstvo tajnosti osebnih podatkov določa zakon.

39. člen
(svoboda izražanja)

Zajamčena je svoboda izražanja misli, svoboda govora in javnega nastopanja, svoboda tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja.

Vsakdo ima pravico pridobiti informacijo javnega značaja, za katero ima na zakonu utemeljen pravni interes, razen v primerih, ki jih določa zakon.

40. člen
(pravica do popravka in odgovora)

Zajamčena je pravica do popravka objavljenega obvestila, s katerim sta prizadeta pravica ali interes posameznika, organizacije ali organa, ter pravica do odgovora na objavljeno informacijo.

41. člen
(svoboda vesti)

Izpovedovanje vere in druge opredelitve v zasebnem in javnem življenju je svobodno.

Nihče se ni dolžan opredeliti glede svojega verskega ali drugega prepričanja.

Starši imajo pravico, da svojim otrokom zagotavljajo tako versko in moralno vzgojo, ki je v skladu s prepričanjem staršev. Usmerjanje otrok glede verske in moralne vzgoje mora biti v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo ter z njegovo svobodo vesti, verske opredelitve ali prepričanja.

42. člen
(pravica do zbiranja in združevanja)

Zajamčena je pravica do mirnega zbiranja in javnih zborovanj.

Vsi ljudje imajo pravico, da se svobodno združujejo z drugimi.

Pripadniki oboroženih sil in policije ne morejo biti člani političnih strank.

Zakonske omejitve teh pravic so dopustne, če to zahteva varnost države in javna varnost ter varstvo pred epidemijami nalezljivih boleznih.

43. člen
(volilna pravica)

Volilna pravica je splošna in enaka.

Vsak državljan, ki je dopolnil 18 let starosti, ima pravico voliti in biti voljen.

Zakon lahko določi v katerih primerih in pod katerimi pogoji imajo volilno pravico tujci.

44. člen
(sodelovanje pri upravljanju javnih zadev)

Vsak državljan ima pravico, da v skladu z zakonom neposredno ali po izvoljenih predstavnikih sodeluje pri upravljanju javnih zadev.

45. člen
(pravica do ugovora vesti)

Vsak državljan je dolžan sodelovati pri obrambi države v mejah in na način, ki ga določa zakon.

Državljanom, ki zaradi svojih religioznih, filozofskih ali humanitarnih nazorov niso pripravljene sodelovati pri opravljanju obrambnih dolž-

nosti, je treba omogočiti, da na drug način izpolnijo svojo državljansko dolžnost.

Ugovor vesti je dopusten tudi v drugih primerih, ki jih določa zakon.

Pogoje in postopek za uveljavljanje ugovora vesti določa zakon.

46. člen
(izročitev)

Državljana Republike Slovenije ni dovoljeno izročiti tuji državi. Tujca je dovoljeno izročiti samo v primerih, ki so predvideni z mednarodnimi pogodbami.

47. člen
(pribežališče)

V mejah zakona je priznana pravica pribežališča tujim državljanom in osebam brez državljanstva, ki so preganjane zaradi zavzemanja za človekove pravice in temeljne svoboščine.

48. člen
(svoboda dela)

Zagotovljena je svoboda dela.

Vsakdo prosto izbira zaposlitev.

Vsakomur je pod enakimi pogoji dostopno vsako delovno mesto.

Prisilno delo je prepovedano.

49. člen
(pravica do socialne varnosti)

Državljeni imajo pod pogoji, določenimi z zakonom, pravico do socialne varnosti.

Država ureja obvezno socialno in pokojninsko zavarovanje ter skrbi za njuno delovanje.

50. člen
(pravica do zdravstvenega varstva)

Vsakdo ima pravico do zdravstvenega varstva. Zakon določa pravice do zdravstvenega varstva iz javnih sredstev.

Nikogar ni mogoče prisiliti k zdravljenju, razen v primerih, ki jih določa zakon.

51. člen
(pravice invalidov)

Invalidom je v skladu z zakonom zagotovljeno varstvo ter usposobitev za delo.

Invalidni otroci in druge hujše prizadete osebe imajo pravico, da se iz javnih sredstev usposabljujejo za dejavno življenje v družbi.

52. člen
(zakonska zveza in družina)

Zakonska zveza temelji na enakopravnosti zakoncev. Sklene se pred pristojnim državnim organom.

Zakonsko zvezo in pravna razmerja v njej, v družini in izvenzakonski skupnosti ureja zakon.

Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne pogoje.

53. člen
(pravice in dolžnosti staršev)

Starši imajo pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke. Ta pravica in dolžnost se staršem lahko odvzame ali omeji samo iz razlogov, ki jih določa zakon zaradi varovanja otrokovih koristi.

Otroci, rojeni zunaj zakonske zveze, imajo enake pravice kot otroci, rojeni v njej.

54. člen
(svoboda o odločanju rojstva otroka)

Pravica človeka je, da svobodno odloča o rojstvu otroka.

Ta pravica se lahko omeji samo iz zdravstvenih razlogov.

Država ustvarja pogoje za uresničevanje teh pravic in pogoje s katerimi omogoči staršem, da se odločajo za rojstvo svojih otrok.

55. člen
(pravice otrok)

Otroci uživajo vse človekove pravice in temeljne svoboščine v skladu s svojo starostjo in zrelostjo.

Otroci uživajo posebno varstvo in skrb, vključno z ustreznim pravnim varstvom pred in po rojstvu.

Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, psihičnim ali drugim izkoriščanjem ter zlorabljanjem. Takšno varstvo ureja zakon.

Otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države. Njihov položaj ureja zakon.

56. člen
(posebno varstvo mladine)

Posebno varstvo mladine določa zakon.

57. člen
(pravica do izobrazbe in šolanja)

Osnovno šolsko izobraževanje je obvezno in brezplačno. Izobraževanje in usposabljanje otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju je brezplačno.

58. člen
(avtonomnost univerze in drugih visokih šol)

Univerze in druge visoke šole so avtonomne. Način njihovega financiranja ureja zakon.

59. člen
(svoboda znanosti in umetnosti)

Zajamčena je svoboda znanstvenega in umetniškega ustvarjanja.

60. člen
(avtorske pravice)

Zajamčeno je varstvo pravic, ki izvirajo iz umetniške, znanstvene, raziskovalne in izumiteljske dejavnosti. Znanstveniki, raziskovalci in izumitelji ne smejo uresničevati pravic na svojih stvaritvah v nasprotju z javno koristjo, da se novi znanstveni dosežki in tehnični izumi uporabljajo.

61. člen
(izražanje narodne identitete)

Vsakdo ima pravico, da svobodno izraža pripadnost k svojemu narodu ali narodni skupnosti, da goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo.

62. člen
(pravica do uporabe svojega jezika in pisave)

Vsakdo ima pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopku pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določa zakon.

63. člen
(prepoved narodne in druge diskriminacije in nestrpnosti ter prepoved nasilja in vojne)

Protiustavno je vsakršno vspodbujanje narodne, rasne, verske ali druge neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti.

Protiustavno je vsakršno propagiranje nasilja in vojne.

64. člen
(posebne pravice italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji)

Italijanski in madžarski narodni skupnosti ter njunim pripadnikom je zajamčena pravica, da svobodno uporabljajo svoje narodne simbole, ter z namenom ohranjanja svoje narodne identitete ustanavljajo organizacije, razvijajo gospodarske, kulturne in znanstveno raziskovalne dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva. V skladu z zakonom imata ti narodni skupnosti in njuni pripadniki pravico

do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku oziroma do dvojezične vzgoje in izobraževanja ter do oblikovanja in razvijanja svojega oziroma dvojezičnega šolstva. Zakon določi območja, kjer je dvojezično šolstvo obvezno. Narodnima skupnostima in njunim pripadnikom je zajamčena pravica, da gojijo odnose s svojima matičnima narodoma in njunima državama. Država jih pri tem gmotno in moralno podpira.

Na območjih kjer ti skupnosti živita, za uresničevanje svojih pravic njuni pripadniki ustanovijo svoje samoupravne skupnosti. Na njihov predlog lahko država pooblasti samoupravne narodne skupnosti za opravljanje določenih nalog iz državne pristojnosti ter zagotavlja sredstva za njihovo uresničevanje.

Narodni skupnosti sta neposredno zastopani v predstavniških organih lokalne samouprave in v državnem parlamentu.

Zakon ureja način uresničevanja pravic italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti, območja kjer živita ter tiste pravice, ki jih pripadniki teh narodnih skupnosti uresničujejo tudi zunaj teh območij. Pravice obeh narodnih skupnosti ter njunih pripadnikov so zajamčene ne glede na število pripadnikov teh skupnosti.

Zakoni, drugi predpisi in splošni akti, ki zadevajo uresničevanje v ustavi določenih pravic in položaja zgolj narodnih skupnosti, ne morejo biti sprejeti brez soglasja predstavnikov narodnih skupnosti.

65. člen

(položaj in posebne pravice romske skupnosti v Republiki Sloveniji)

Položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Republiki Sloveniji, ureja zakon.

*

III. GOSPODARSKA IN SOCIALNA RAZMERJA

66. člen

(varstvo dela)

Država spodbuja in varuje vse oblike dela in ustvarjalnosti ter zagotavlja njuno zakonsko varstvo.

67. člen

(lastnina)

Zakon določa način pridobitve in uživanja lastnine tako, da je zagotovljena njena gospodarska, socialna in ekološka funkcija.

Zakon določa način in pogoje dedovanja.

68. člen

(lastninska pravica tujcev)

Tujci lahko pridobivajo lastninsko pravico na nepremičninah pod pogoji, ki jih določi zakon.

Na zemljiščih tujci ne morejo pridobiti lastninske pravice, razen z dedovanjem ob pogoju vzajemnosti.

69. člen

(javno dobro in naravna bogastva)

Na javnem dobru se lahko pridobi posebna pravica uporabe, izjemoma pa tudi lastninska pravica pod pogoji, ki jih določi zakon.

Zakon določi pogoje, pod katerimi se sme izkoriščati naravna bogastva.

Zakon lahko določi, da smejo naravna bogastva izkoriščati tudi tuje osebe in določi pogoje za izkoriščanje.

70. člen

(razlastitev)

Lastninska pravica na nepremičnini se lahko zaradi javne koristi razlasti ali omeji proti odškodnini ali proti nadomestilu v naravi, pod pogoji, ki jih določi zakon.

71. člen

(varstvo zemljišč)

Zaradi smotrne uporabe zakon določi posebne pogoje za uporabo zemljišč.

Zakon določi posebno varstvo kmetijskih zemljišč.

Država skrbi za gospodarski, kulturni in socialni razvoj na gorskih in hribovitih območjih.

72. člen

(zdravo življenjsko okolje)

Vsako ima, v skladu z zakonom, pravico do zdravega življenjskega okolja.

Država skrbi za zdravo življenjsko okolje. V ta namen zakon določi pogoje in način za opravljanje gospodarskih in drugih dejavnosti.

73. člen

(pravice priseljenih delavcev)

Priseljeni delavci brez slovenskega državljanstva in člani njihovih družin imajo pravice določene z zakonom.

74. člen

(varovanje naravne in kulturne dediščine)

Vsako je dolžan varovati naravne znamenitosti in redkosti ter kulturne spomenike v skladu z zakonom.

Država in lokalne skupnosti skrbijo za ohranjanje naravne in kulturne dediščine.

75. člen

(podjetništvo)

Gospodarska pobuda je svobodna.

Zakon določi pogoje za ustanavljanje gospodarskih organizacij. Gospodarska dejavnost se ne sme izvajati v nasprotju z javno koristjo.

Prepovedana so dejanja nelojalne konkurence in dejanja, ki v nasprotju z zakonom omejujejo konkurenco.

76. člen

(soodločanje)

Delavci sodelujejo pri upravljanju v gospodarskih organizacijah na način in pod pogoji, ki jih določi zakon.

77. člen

(zaposlovanje)

Država ustvarja pogoje za zaposlovanje in za delo.

78. člen

(sindikalna svoboda)

Ustanavljanje sindikatov in včlanjevanje vanje je svobodno.

79. člen

(pravica do stavke)

Delavci imajo pravico do stavke.

Z zakonom se lahko, upoštevajoč vrsto in naravo dejavnosti, omeji pravica do stavke, kadar to zahteva javna korist.

80. člen

(primerno stanovanje)

Država ustvarja pogoje, da si državljani lahko pridobijo primerno stanovanje.

IV. DRŽAVNA UREDITEV

DRŽAVNI ZBOR

Poslanska zbornica

81. člen

(sestava in volitve)

Državni zbor sestavljata poslanska zbornica in državni svet.

Poslansko zbornico sestavljajo poslanci državljanov Slovenije.

Poslanska zbornica šteje 90 poslancev.

Poslanci se volijo s splošnim, enakim, neposrednim in tajnim glasovanjem.

V poslansko zbornico se izvoli po en poslanec italijanske in madžarske narodne skupnosti.

Volilni sistem ureja zakon, ki ga sprejme poslanska zbornica z dvotretjinsko večino vseh poslancev.

82. člen

(nezdružljivost poslanske funkcije)

Poslanci so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na nobena navodila.

Zakon določi, kdo ne more biti izvoljen za poslanca, ter nezdružljivost funkcije poslanca z drugimi funkcijami.

Poslanska zbornica potrdi poslanske mandate. Proti odločitvi poslanske zbornice je v skladu z zakonom možna pritožba na ustavno sodišče.

83. člen

(mandatna doba poslanske zbornice)

Poslanska zbornica se voli za štiri leta.

Če bi se mandatna doba poslanske zbornice iztekla med vojno ali v času trajanja izrednega stanja, preneha njen mandat šest mesecev po prenehanju vojne oziroma izrednega stanja, lahko pa tudi prej, če tako sklene poslanska zbornica.

Volitve razpiše predsednik republike. Nova poslanska zbornica se izvoli najprej dva meseca in najkasneje 15 dni pred potekom dobe štirih let od prve seje prejšnje poslanske zbornice. Če se poslanska zbornica razpusti, se izvoli nova poslanska zbornica najkasneje v dveh mesecih po razpustu prejšnje poslanske zbornice. Mandatna doba prejšnje poslanske zbornice se konča s prvo sejo nove poslanske zbornice, ki jo skliče predsednik republike najkasneje v 20 dneh po izvolitvi.

84. člen

(nagrajevanje poslancev)

Člani poslanske zbornice dobivajo plačo oziroma nadomestilo, ki sta določena z zakonom.

85. člen

(poslanska imuniteta)

Član poslanske zbornice ni kazensko odgovoren za mnenje ali glas, ki ga je izrazil na sejah poslanske zbornice delovnih teles.

Poslanec ne sme biti priprt niti se zoper njega, če se sklicuje na imuniteto, ne sme začeti kazenski postopek brez dovoljenja poslanske zbornice, razen če je zaloten pri kaznivem dejanju, za katero je predpisana kazen zapora nad pet let.

Poslanska zbornica sme vzpostaviti imuniteto tudi poslancu, ki se nanjo ni skliceval ali ki je bil zaloten pri kaznivem dejanju iz prejšnjega odstavka.

86. člen

(predsednik poslanske zbornice)

Poslanska zbornica ima predsednika, ki ga izvoli z večino glasov vseh poslancev.

87. člen

(zasedanja poslanske zbornice)

Poslanska zbornica dela na rednih in izrednih zasedanjih.

Redna in izredna zasedanja sklicuje predsednik poslanske zbornice; izredno zasedanje mora sklicati, če to zahteva najmanj četrtnina poslancev poslanske zbornice.

Predsednik republike lahko skliče poslansko zbornico na izredno zasedanje.

88. člen

(zakonska pristojnost)

Samo zakon lahko določa pravice in obveznosti državljanov ter drugih oseb.

89. člen

(odločanje)

Poslanska zbornica sklepa, če je na seji prisotna večina poslancev. Poslanska zbornica sprejema zakone in druge odločitve ter ratificira mednarodne pogodbe z večino glasov navzočih poslancev, kadar ni z ustavo ali zakonom določena drugačna večina.

90. člen

(zakonska iniciativa)

Zakon lahko predlagajo vlada in vsak član poslanske zbornice. Zakon lahko predlaga tudi najmanj pet tisoč volilcev.

91. člen
(zakonodajni postopek)

Zakon se sprejema v večfaznem postopku, ki ga določi poslovnik. Poslovnik določi, kdaj se zakon lahko sprejme po skrajšanem postopku in kdaj izjemoma po hitrem postopku. Poslanska zbornica sprejme odločitev o tem, da se zakon sprejme po hitrem postopku z večino glasov vseh poslancev.

92. člen
(zakonodajni referendum)

Poslanska zbornica lahko o vprašanih, ki naj jih uredi zakon, razpiše predhodni referendum. Poslanska zbornica je vezana na izid referenduma.

Poslanska zbornica razpiše referendum na lastno pobudo; mora pa ga razpisati, če to zahteva najmanj tretjina poslancev poslanske zbornice, državni svet ali štirideset tisoč volilcev.

Pravico glasovanja na referendumu imajo vsi državljani, ki imajo pravico voliti poslance poslanske zbornice.

Odločitev na referendumu je sprejeta, če zanjo glasuje večina volilcev, ki so glasovali.

Referendum ureja zakon, ki ga sprejme poslanska zbornica z dvotretjinsko večino navzočih poslancev.

93. člen
(razglasitev zakona)

Zakone razglašajo predsednik republike najkasneje v 8 dneh po sprejemu zakona.

Pred razglasitvijo mora biti zakon predložen državnemu svetu. Ta lahko v sedmih dneh zahteva, da poslanska zbornica o njem še enkrat odloči. Pri ponovnem odločanju mora za sprejem zakona glasovati večina vseh poslancev. Ponovna odločitev poslanske zbornice je dokončna.

94. člen
(vojno in izredno stanje)

Izredno stanje se uvede, kadar izjemna in splošna nevarnost ogroža obstoj države. O uvedbi vojnega ali izrednega stanja, nujnih ukrepov in njihovi odpravi odloča na predlog vlade poslanske zbornice.

Kadar se poslanska zbornica ne more sestati, odloči o tem predsednik republike. Odločitev mora dati v potrditev poslanski zbornici takoj, ko se ta sestane.

95. člen
(parlamentarna preiskava)

Poslanska zbornica lahko odredi preiskavo o zadevah javnega pomena, mora pa to storiti na zahtevo tretjine poslancev poslanske zbornice. V ta namen imenuje komisijo, ki ima v zadevah poizvedovanja in proučevanja smiselno enaka pooblastila kot pravosodni organi.

96. člen
(poslovnik poslanske zbornice)

Poslanska zbornica ima poslovnik, ki ga sprejme z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev.

Državni svet

97. člen
(sestava in članstvo)

Državni svet je predstavništvo socialnih, gospodarskih, stanovskih in lokalnih interesov.

Državni svet ima 40 članov.

Državni svet sestavljajo:

- šest predstavnikov delodajalcev;
- šest predstavnikov delojemalcev;
- šest predstavnikov stanovskih interesov;
- dvainvajset predstavnikov lokalnih interesov.

98. člen
(volitve)

Volitve članov in organizacijo državnega sveta ureja zakon.

Člani državnega sveta se volijo za dobo petih let.

99. člen
(nezdružljivost funkcije in imuniteta)

Član državnega sveta ne more biti hkrati poslanec v poslanski zbornici.

Člani državnega sveta uživajo enako imuniteto kot poslanci.

100. člen
(pristojnost državnega sveta)

Državni svet lahko:

- predlaga poslanski zbornici sprejem zakonov;
- daje mnenje poslanski zbornici o vseh zadevah iz pristojnosti poslanske zbornice;
- zahteva, da poslanska zbornica pred razglasitvijo zakona o le-tem še enkrat odloči;
- zahteva razpis referenduma iz drugega odstavka 92. člena.

101. člen
(odločanje)

Državni svet lahko sklepa, če je na seji prisotna večina predstavnikov delodajalcev, delojemalcev, stanovskih in lokalnih interesov.

Državni svet odloča z večino glasov navzočih članov. Zahtevo za razpis referenduma iz drugega odstavka 92. člena sprejme državni svet z večino glasov vseh članov.

PRESEDNIK REPUBLIKE

102. člen
(volitve predsednika republike)

Predsednik republike se izvoli na neposrednih, splošnih in tajnih volitvah. Volilno pravico imajo državljani Republike Slovenije.

Predsednik republike je izvoljen z večino veljavnih glasov.

Predsednik republike je izvoljen za dobo petih let, vendar največ dvakrat zaporedoma. Če se mandatna doba predsednika republike izteče med vojno ali v času trajanja izrednega stanja, mu mandat preneha šest mesecev po prenehanju vojnega ali izrednega stanja.

Za predsednika je lahko izvoljen državljan Slovenije, ki do dneva volitev dopolni najmanj 30 let.

Volitve za predsednika republike razpiše predsednik poslanske zbornice. Predsednik republike mora biti izvoljen najkasneje 15 dni pred potekom mandatne dobe prejšnjega predsednika.

103. člen
(prisega predsednika republike)

Pred nastopom funkcije da predsednik republike pred poslansko zbornico naslednjo prisego:

»Prisegam, da bom spoštoval ustavni red, da bom vselej delal po svoji vesti in deloval z vsemi svojimi močmi v dobrobit Republike Slovenije.«

104. člen
(nezdružljivost funkcije, predsednika republike)

Funkcija predsednika republike je nezdružljiva z opravljanjem druge javne funkcije in poklica.

105. člen
(nadomeščanje predsednika republike)

V primeru trajnega zadržka, smrti, odstopa ali drugega načina prenehanja funkcije do izvolitve novega predsednika začasno opravlja funkcijo predsednika republike predsednik poslanske zbornice. V tem primeru je treba razpisati volitve za novega predsednika republike najkasneje v 15 dneh po prenehanju funkcije prejšnjega.

Predsednik poslanske zbornice začasno opravlja funkcijo predsednika republike tudi v času zadržanosti predsednika republike.

106. člen
(funkcija predsednika republike)

Predsednik republike predstavlja Republiko Slovenijo in njeno enotnost.

Predsednik Republike je vrhovni poveljnik njenih oboroženih sil.

107. člen
(pristojnosti predsednika republike)

Predsednik republike:

- razpisuje volitve v državni zbor;
- razglašajo zakone;
- imenuje državne funkcionarje, kadar je to določeno z zakonom;
- postavlja in odpoklicuje veleposlanike in poslanike republike in sprejema poverilna pisma tujih diplomatskih predstavnikov;
- izdaja listine o ratifikaciji;
- odloča o pomilostitvah za kazniva dejanja;
- podeljuje odlikovanja in častne naslove;
- daje mnenja poslanski zbornici na njegovo zahtevo;
- opravlja druge s to ustavo določene zadeve.

108. člen
(uredbe z zakonsko močjo)

Kadar se poslanska zbornica zaradi izrednega stanja ali vojne ne more sestati ali na podlagi posebnega pooblastila poslanske zbornice, lahko predsednik republike na predlog vlade izdaja uredbe z zakonsko močjo.

Z uredbo z zakonsko močjo se lahko izjemoma omejuje posamezne pravice v skladu s 16. členom te ustave.

Predsednik republike mora uredbe z zakonsko močjo dati v potrditev poslanski zbornici takoj, ko se ta sestane oziroma v roku, ki ga določi poslanska zbornica.

109. člen
(odgovornost predsednika republike)

Če predsednik republike pri opravljanju svoje funkcije krši ustavo ali huje krši zakon, ga poslanska zbornica lahko obtoži pred ustavnim sodiščem. Ustavno sodišče ugotovi utemeljenost obtožbe ali obtožnega oprosti, z dvotretjinsko večino glasov vseh sodnikov pa lahko tudi odloči o odvzemu funkcije. Potem, ko prejme sklep poslanske zbornice o obtožbi, lahko ustavno sodišče odloči, da predsednik republike do odločitve o obtožbi začasno ne more opravljati svoje funkcije.

VLADA

110. člen
(sestava vlade)

Vlado sestavljajo predsednik in ministri. Vlada oziroma posamezni ministri, so v okviru svojih pristojnosti samostojni in odgovorni poslanski zbornici.

Poslanska zbornica voli predsednika vlade z večino glasov vseh poslancev in s tajnim glasovanjem, ministre pa imenuje in razrešuje predsednik republike na predlog predsednika vlade.

Kandidati za ministre se morajo pred imenovanjem predstaviti pristojnim komisijam poslanske zbornice in morajo odgovarjati na njihova vprašanja. Komisija lahko predlaga poslanski zbornici odklonilno mnenje o kandidatu. Če poslanska zbornica z večino glasov vseh poslancev sprejme odklonilno mnenje, predsednik republike takega kandidata ne more imenovati za ministra.

111. člen
(kandidat za predsednika vlade)

Predsednik republike po posvetovanjih z vodji poslanskih skupin predlaga poslanski zbornici kandidata za predsednika vlade.

Če prvi kandidat ne dobi potrebne večine glasov, lahko predsednik republike po ponovnih posvetovanjih v štirinajstih dneh predlaga drugega ali ponovno istega kandidata, prav tako pa lahko predlagajo kandidate tudi poslanske skupine ali najmanj deset poslancev. Če je bilo v tem roku vloženi več predlogov, se glasuje o vsakem posebej in sicer najprej o kandidatu predsednika republike, če ta ni izvoljen, pa še o drugih kandidatih in sicer po vrstnem redu vložitev predlogov.

Če noben kandidat ni izvoljen, predsednik republike razpusti poslansko zbornico in razpiše nove volitve, razen če poslanska zbornica v osemštiridesetih urah z večino glasov navzočih

poslancev sklene izvesti ponovne volitve predsednika vlade, kjer za izvolitev zadošča večina opredeljenih glasov. Na njih se glasuje o posameznih kandidatih po vrstnem redu dobljenih glasov pri prejšnjih glasovanjih, nato pa lahko o novih, do volitev vloženih kandidaturah, med katerimi ima prednost morebitni kandidat predsednika republike.

Če tudi pri teh volitvah noben kandidat ne dobi potrebne večine glasov, mora predsednik republike razpustiti poslansko zbornico in razpisati nove volitve.

112. člen
(nezaupnica vladi)

Poslanska zbornica lahko izreče nezaupnico vladi le tako, da na predlog predsednika republike ali desetih poslancev poslanske zbornice z večino glasov vseh poslancev izvoli novega predsednika vlade. S tem je dotedanji predsednik vlade razrešen, mora pa skupaj z ministri opravljati tekoče posle do prisega nove vlade.

Med vložitvijo predloga za izvolitev novega predsednika vlade in volitvami mora poteči najmanj osemindvajset ur razen če poslanska zbornica z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev sklene drugače, ali če je država v vojnem ali izrednem stanju.

Kolikor je predsednik vlade izvoljen v skladu s tretjim odstavkom 111. člena, mu je izrečena nezaupnica, če poslanska zbornica na predlog predsednika Republike ali desetih poslancev izvoli novega predsednika vlade z večino opredeljenih glasov, ki mora biti enako ali večje od števila opredeljenih glasov, s katerimi je bil izvoljen predsednik vlade.

113. člen
(zaupnica vladi)

Predsednik vlade lahko predlaga glasovanje o zaupnici vladi. Če predlog ne dobi večine glasov vseh poslancev, mora poslanska zbornica v tridesetih dneh izvoliti novega predsednika vlade ali dotedanjemu predsedniku pri ponovljenem glasovanju izglasovati zaupnico, drugače predsednik republike razpusti poslansko zbornico in razpiše nove volitve. Predsednik vlade lahko veče vprašanje zaupnice tudi na sprejetje zakona ali druge odločitve v poslanski zbornici. Če odločitev ni sprejeta, se šteje, da je bila vladi izglasovana nezaupnica.

Med predlogom za glasovanje o zaupnici in glasovanjem mora poteči najmanj štirindvajset ur.

114. člen
(prisega vlade)

Predsednik vlade in ministri podajo po izvolitvi oziroma imenovanju pred poslansko zbornico prisego, določeno v 103. členu.

115. člen
(funkcija vlade)

Predsednik vlade skrbi za enotnost politične in upravne usmeritve vlade ter usklajuje delo ministrov. Ministri so skupno odgovorni za delo vlade, vsak minister pa za delo svojega ministrstva.

Funkcija predsednika vlade in ministrov preneha, ko se po volitvah sestane nova poslanska zbornica, funkcija ministrov pa tudi z vsakim drugim prenehanjem funkcije predsednika vlade ter z razrešitvijo ali odstopom ministra, vendar morajo opravljati tekoče posle do izvolitve oziroma imenovanja novih ministrov.

Sestavo in delovanje vlade, število, pristojnosti in organizacijo ministrstev ureja zakon.

116. člen
(obtožba zoper člane vlade)

Predsednika vlade in ministre lahko poslanska zbornica pred ustavnim sodiščem obtoži za kršitve ustave in zakona, storjene pri izvrševanju njihovih funkcij.

117. člen
(interpelacija)

Najmanj desetina poslancev lahko sproži v poslanski zbornici interpelacijo, da se obrav-

navajo posamična vprašanja glede dela vlade ali posameznega ministra.

Če po razpravi o interpelaciji večina vseh poslancev izreče nezaupnico posameznemu ministru, ga je predsednik vlade dolžan predlagati predsedniku republike v razrešitev.

UPRAVA

118. člen

Organizacijo uprave, njene pristojnosti in način imenovanja njenih funkcionarjev uredi zakon.

Upravni organi opravljajo svoje delo samostojno in na podlagi ustave in zakonov.

Proti odločitvam in dejanjem upravnih organov in nosilcev javnih pooblastil je zagotovljeno sodno varstvo pravic in zakonitih interesov državljanov in organizacij.

119. člen
(naloge upravnih organov)

Naloge uprave se opravljajo neposredno prek ministrstev.

Z zakonom se lahko da javno pooblastilo lokalnim in drugim samoupravnim skupnostim, podjetjem in drugim organizacijam ter posameznikom za opravljanje funkcij državne uprave.

120. člen

Dostop v upravne službe je mogoč samo z natečajem, razen v primerih, ki so določeni z zakonom.

VOJSKA

121. člen
(obramba države)

Vrsto, obseg in organizacijo obrambe nedotakljivosti in celovitosti državnega ozemlja ureja zakon.

Izvajanje obrambe nadzoruje poslanska zbornica.

Republika Slovenija zagotavlja varnost na podlagi uveljavljanja mirovne politike ter kulture miru in nenasilja.

122. člen
(organizacija in delovanje vojske)

Organizacijo in delovanje vojske ter vojaško obveznost ureja zakon.

SODSTVO

123. člen
(neodvisnost sodnikov)

Sodniki so pri opravljanju sodniške funkcije neodvisni in vezani samo na ustavo in zakon.

124. člen
(ureditev in pristojnost sodišč)

Ureditev in pristojnost sodišč določa zakon. Izrednih sodišč, v mirnem času pa tudi vojaških sodišč, ni dovoljeno ustanavljati.

125. člen
(Vrhovno sodišče)

Vrhovno sodišče je najvišje sodišče Republike Slovenije.

Vrhovno sodišče odloča o rednih in izrednih pravnih sredstvih ter opravlja druge zadeve, ki jih določa zakon.

126. člen
(udeležba državljanov pri sojenju)

Zakon ureja primere in oblike neposredne udeležbe državljanov pri izvajanju sodne oblasti.

127. člen
(trajnost sodniške funkcije)

Funkcija sodnika je trajna. Zakon določa starostno mejo in druge pogoje za izvolitev.

Zakon določa starostno mejo, pri kateri se sodnik upokoji.

128. člen
(izvolitev sodnikov)

Sodnike voli poslanska zbornica na predlog sodnega sveta.

129. člen
(sodni svet)

Sodni svet sestavlja pet članov, ki jih na predlog predsednika republike izvoli poslanska zbornica izmed univerzitetnih profesorjev prava, odvetnikov in drugih priznanih pravnikov, šest članov pa izmed sebe izvolijo sodniki, ki trajno opravljajo sodniško funkcijo. Predsednika izberejo člani sveta izmed sebe.

130. člen
(prenehanje in oduzemanje sodniške funkcije)

Sodniku preneha sodniška funkcija, če nastopijo razlogi, ki jih določa zakon.

Če sodnik pri opravljanju sodniške funkcije krši ustavo ali huje krši zakon, lahko poslanska zbornica na predlog sodnega sveta odredi, da se sodnik premesti ali razreši.

V primeru naklepno storjenega kaznivega dejanja z zlorabo sodne funkcije, ugotovljenega s pravnomočno sodno odločbo, poslanska zbornica sodnika razreši.

131. člen
(nezdružljivost sodniške funkcije)

Funkcija sodnika ni združljiva s funkcijami v drugih državnih organih, v organih lokalne samouprave in v organih političnih strank ter z drugimi funkcijami in dejavnostmi, za katere tako določa zakon.

132. člen
(imuniteta sodnika)

Nihče, ki izvršuje sodno funkcijo, ni odgovoren za mnenje, ki ga je dal pri sojenju, in ne more biti priprt niti ne more biti zoper njega začel kazenski postopek brez dovoljenja poslanske zbornice, če se zoper njega uvede postopek zaradi suma storjenega kaznivega dejanja pri opravljanju sodne funkcije.

133. člen

Zakon ureja ureditev in pristojnost sodišč, neposredno udeležbo državljanov pri izvajanju sodne oblasti, pogoje za izvolitev sodnika, starostno mejo za upokojitev sodnika, pogoje za preemestitev sodnika in prenehanje sodniške funkcije ter nezdružljivost sodniške funkcije z drugimi funkcijami in dejavnostmi.

DRŽAVNO TOŽILSTVO

134. člen
(državni tožilec)

Državni tožilec vlaga in zastopa kazensko obtožbo in ima druge z zakonom določene pristojnosti.

Organizacijo in pristojnosti državnih tožilcev, imenovanje, napredovanje, premeščanje in prenehanje funkcije državnega tožilca ureja zakon.

135. člen
(nezdružljivost funkcije državnega tožilca)

Funkcija državnega tožilca ni združljiva s funkcijami v drugih državnih organih, v organih lokalne samouprave in v organih političnih strank ter z drugimi funkcijami in dejavnostmi, za katere tako določa zakon.

Podpoglavje ODVETNIŠTVO IN NOTARIAT

136. člen

Odvetništvo je samostojna in neodvisna služba, ki jo ureja zakon. Notariat je javna služba, ki jo ureja zakon.

V. SAMOUPRAVA

LOKALNA SAMOUPRAVA

137. člen

(uresničevanje lokalne samouprave)

Prebivalci Republike Slovenije uresničujejo lokalno samoupravo v občinah in drugih lokalnih skupnostih.

138. člen

(občina)

Občina je samoupravna lokalna skupnost.

Območje občine obsega naselje ali več naselij, ki so povezana s skupnimi potrebami in interesi prebivalcev.

Občina se ustanovi z zakonom, po predhodno izvedenem referendumu, s katerim se ugotovi volja prebivalcev na določenem območju. Zakon tudi določi območje občine.

139. člen

(delovno področje samoupravnih lokalnih skupnosti)

V pristojnost občine spadajo zadeve splošnega značaja, ki jih občina lahko samostojno ureja in ki zadevajo samo prebivalce občine.

Država lahko z zakonom, po predhodnem soglasju občine ali širše samoupravne lokalne skupnosti, prenese na občino ali širšo samoupravno lokalno skupnost opravljanje posameznih nalog iz državne pristojnosti, če za to zagotovi tudi sredstva.

140. člen

(mestna občina)

Mesto lahko dobi po postopku in ob pogojih, ki jih določi zakon, status mestne občine.

Mestna občina opravlja kot svoje tudi z zakonom določene naloge iz državne pristojnosti, ki se nanašajo na razvoj mest.

Mesto Ljubljana ima poseben položaj, določen z zakonom.

141. člen

(dohodki občine)

Občina se financira iz lastnih virov. Občinam, ki zaradi slabše gospodarske razvitosti ne morejo v celoti zagotoviti izvajanja svojih nalog, lahko država v skladu z zakonom zagotovi dodatna sredstva.

142. člen

(širše samoupravne lokalne skupnosti)

Občine se lahko povezujejo za urejanje in opravljanje lokalnih zadev širšega pomena v širše samoupravne lokalne skupnosti. V takšnih primerih prenese država nanje, v sporazumu z njimi, določene zadeve iz državne pristojnosti v njihovo izvirno pristojnost.

143. člen

(nadzor državnih organov)

Državni organi nadzorujejo zakonitost dela organov, lokalne skupnosti, v zadevah, ki jih je nanje prenesla država, pa opravljajo tudi nadzor glede primernosti in strokovnosti njihovega dela.

DRUGA SAMOUPRAVA

144. člen

(samouprava na področju družbenih dejavnosti)

Z zakonom se lahko prepusti državljanom samoupravno urejanje posameznih zadev iz državne pristojnosti.

Državljanji se lahko zaradi uveljavljanja svojih interesov samoupravno združujejo.

VI. JAVNE FINANCE

145. člen

(financiranje države in lokalnih skupnosti)

Država in lokalne skupnosti pridobivajo sredstva za uresničevanje svojih nalog z davki in

drugimi obveznimi dajatvami ter prihodki od lastnega premoženja.

Država in lokalne skupnosti izkazujejo vrednost svojega premoženja s premoženjskimi bilanci.

146. člen

(davki)

Država z zakonom predpisuje davke, carine in druge dajatve. Lokalne skupnosti predpisujejo ob pogojih, ki jih določata ustava in zakon, davke in druge dajatve.

147. člen

(proračun)

Vsi prihodki in izdatki države in lokalnih skupnosti za financiranje javne porabe morajo biti zajeti v njihovih proračunih.

Če proračun ni sprejet do prvega dne, ko ga je potrebno začeti izvrševati, se upravičenci, ki se financirajo iz proračuna, začasno financirajo po prejšnjem proračunu.

148. člen

(kredit v breme države)

Kredit v breme države in poroštvo države za kredite so dovoljeni le na podlagi zakona. Krediti se lahko najemajo le za izredne izdatke proračuna.

149. člen

(računsko sodišče)

Računsko sodišče je najvišji organ kontrole državnih računov, državnega proračuna in celotne javne porabe, ki jo financira država, ter javne porabe v lokalnih skupnostih.

Položaj, sestavo in pristojnosti računskega sodišča določa zakon.

150. člen

Člane računskega sodišča imenuje poslanska zbornica.

151. člen

(centralna banka)

Republika Slovenija ima centralno banko. V svojem delovanju je samostojna in odgovarja neposredno poslanski zbornici. Centralna banka se ustanovi z zakonom.

Governorja centralne banke imenuje poslanska zbornica.

VII. USTAVNOST IN ZAKONITOST

152. člen

(uskajenost pravnih aktov)

Zakoni, podzakonski predpisi in drugi splošni akti morajo biti v skladu z ustavo.

Zakoni morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z veljavnimi mednarodnimi pogodbami; ki jih je ratificirala poslanska zbornica, podzakonski predpisi in drugi splošni akti pa tudi z drugimi ratificiranimi mednarodnimi pogodbami.

Podzakonski predpisi in drugi splošni akti morajo biti v skladu z ustavo in zakonom.

Vsi posamični akti morajo temeljiti na zakonu ali na zakonitem predpisu.

153. člen

(veljavnost predpisov in njihovo objavlanje)

Predpisi morajo biti objavljeni, preden začno veljati. Predpis začne veljati petnajsti dan po objavi, če ni v njem drugače določeno.

Državni predpisi se objavljajo v državnem uradnem listu, predpisi lokalnih skupnosti pa v uradnem glasilu, ki ga same določijo.

154. člen

(prepoved retroaktivnosti)

Zakon, drugi predpisi in splošni akti ne morejo imeti učinka za nazaj.

Samo zakon lahko določa, da imajo posamezne njegove določbe učinek za nazaj, če to zahteva javna korist in če se s tem ne posega v pridobljene pravice.

155. člen

(postopek za oceno ustavnosti)

Če sodišče pri odločanju meni, da je zakon, ali drug predpis, ki bi ga moralo uporabiti, protiustaven, mora postopek prekiniti in sprožiti postopek pred ustavnim sodiščem. Postopek se nadaljuje po odločitvi ustavnega sodišča.

156. člen

(upravni spor)

O zakonitosti končnih posamičnih aktov, s katerimi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, odločajo o pravicah ali obveznostih in pravnih koristih posameznikov in organizacij, odloča v upravnem sporu pristojno sodišče, če za določeno stvar ni z zakonom predvideno drugo sodno varstvo.

V upravnem sporu odloča pristojno sodišče tudi o zakonitosti posamičnih dejanj in aktov, s katerimi se posega v ustavne pravice posameznika, če ni zagotovljeno drugo sodno varstvo.

157. člen

(nespremenljivost pravnih razmerij)

Pravna razmerja, urejena s pravnomočno odločbo državnega organa, je mogoče odpraviti, razveljaviti ali spremeniti le v primerih in po postopku, ki ga določa zakon.

158. člen

(varuh pravic državljanov)

Za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil se z zakonom ustanovi varuh pravic državljanov.

Z zakonom se lahko za posamezna področja ustanovijo posebni varuhi pravic državljanov.

VIII. – USTAVNO SODIŠČE

159. člen

(pristojnosti ustavnega sodišča)

Ustavno sodišče odloča:

- o skladnosti zakonov z ustavo,
- o skladnosti zakonov in drugih predpisov, z ratificiranimi mednarodnimi pogodbami in splošnimi načeli mednarodnega prava,
- o skladnosti podzakonskih predpisov z ustavo in zakonom,
- o skladnosti predpisov lokalnih skupnosti z ustavo in z zakonom,
- o skladnosti splošnih aktov, izdanih zaradi izvrševanja javnih pooblastil, z ustavo, zakonom in podzakonskimi predpisi,
- o ustavni pritožbi zaradi kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin s posamičnimi akti,
- o sporih glede pristojnosti med državo in lokalnimi skupnostmi in med samimi lokalnimi skupnostmi,
- o sporih glede pristojnosti med sodišči in drugimi državnimi organi,
- o sporih o pristojnosti med poslansko zbornico, predsednikom republike in vlado,
- o protiustavnosti aktov in delovanja političnih strank,
- o odgovornosti predsednika republike, predsednika vlade in ministrov,
- in o drugih zadevah, ki so mu naložene s to ustavo ali zakonom:

Na predlog predsednika republike, vlade ali tretjine poslancev poslanske zbornice, daje ustavno sodišče v postopku ratifikacije mednarodne pogodbe mnenje o njeni skladnosti z ustavo. Poslanska zbornica je na mnenje ustavnega sodišča vezana.

Če zakon ne določa drugače, odloča ustavno sodišče o ustavni pritožbi le, če je bilo izčrpano pravno varstvo. O tem, ali ustavno pritožbo sprejme, odloči ustavno sodišče na podlagi meril in postopka, ki jih določa zakon.

160. člen

(razveljavitev zakona)

Če ustavno sodišče ugotovi, da je zakon protiustaven, ga v celoti ali deloma razveljavi. Raz-

veljavitev učinkuje takoj ali v roku, ki ga določi ustavno sodišče in ki ne sme biti daljši od enega leta. Druge protiustavne ali protizakonite predpise ali splošne akte ustavno sodišče odpravi ali razveljavi. Ustavno sodišče lahko pod pogoji, ki jih določi zakon, do končne odločitve v celoti ali delno zadrži izvrševanje akta, katerega ustavnost ali zakonitost ocenjuje.

Če ustavno sodišče pri odločanju o ustavni pritožbi ugotovi tudi protiustavnost predpisa ali splošnega akta, ga lahko odpravi ali razveljavi.

Pravne posledice odločitev ustavnega sodišča ureja zakon.

161. člen

(postopek pred ustavnim sodiščem)

Postopek pred ustavnim sodiščem ureja zakon.

Predlagatelj zahteve za začetek postopka pred ustavnim sodiščem določi zakon. Vsakdo lahko da pobudo za začetek postopka, če izkaže svoj pravni interes.

Ustavno sodišče je sestavljeno iz devetih sodnikov, ki jih na predlog predsednika republike izvoli poslanska zbornica, na način, ki ga določa zakon.

Predsednika ustavnega sodišča izvolijo sodniki izmed sebe za dobo treh let.

Ustavno sodišče odloča z večino glasov vseh svojih članov, če zakon za posamezne primere ne določi drugače. O tem, ali bo začelo postopek na podlagi ustavne pritožbe ali pobude, odloča ustavno sodišče v ožji sestavi, ki jo določa zakon.

Sodniki se izvolijo izmed priznanih pravnih strokovnjakov.

Sodnik ustavnega sodišča je lahko predčasno razrešen na način, ki ga določa zakon samo:

- če to sam zahteva.
- če je kaznovan za kaznivo dejanje na kazen odvzema prostosti ali
- zaradi trajne izgube delovne sposobnosti za opravljanje svoje funkcije.

162. člen

(mandat sodnikov)

Sodniki ustavnega sodišča so izvoljeni oziroma imenovani za dobo devetih let. Ustavni sodniki ne morejo biti ponovno izvoljeni.

Po izteku časa, za katerega je bil ustavni sodnik izvoljen, opravlja sodnik sodniške posle še do imenovanja novega sodnika.

163. člen

(nezdružljivost funkcije)

Funkcija sodnika ustavnega sodišča ni združljiva s funkcijami v državnih organih, v organih lokalne samouprave in v organih političnih strank ter z drugimi funkcijami in dejavnostmi, ki po zakonu niso združljive s funkcijo sodnika ustavnega sodišča.

164. člen

(imuniteta)

Sodniki ustavnega sodišča uživajo enako imuniteto kot poslanci poslanske zbornice. O imuniteti odloča poslanska zbornica.

IX. POSTOPEK ZA SPREMEMBO USTAVE

Določila o postopku za spremembo ustave (člen 165 do 168) v dosedanji ustavni razpravi niso bila podrobneje obravnavana, zato bo potrebno glede njih opraviti še posebno strokovno analizo ter, na njeni podlagi, dokončno oblikovati to poglavje.

X. PREHODNI IN KONČNI DOLOČBI

169. člen

Ta ustava začne veljati z dnem razglasitve.

170. člen

Določbe te ustave se uporabljajo z dnem razglasitve, razen če v ustavnem zakonu za izvedbo te ustave ni drugače določeno.

USTAVNI ZAKON ZA IZVEDBO USTAVE REPUBLIKE SLOVENIJE

1. člen

Z dnem uveljavitve te ustave preneha veljati ustava Republike Slovenije (Uradni list SRS, številka 6/1974) in vse njene spremembe ter dopolnila.

Predpisi, ki so v Republiki Sloveniji veljali na dan razglasitve te ustave, ostanejo v uporabi, kolikor niso v nasprotju s to ustavo.

2. člen

Skupščina Republike Slovenije nadaljuje z delom do izvolitve državnega zbora.

Volitve v državni zbor se opravijo najkasneje... mesecev po sprejetju zakona o volitvah v državni zbor.

Do konstituiranja poslanske zbornice in državnega sveta sprejemajo zbori Skupščine Republike Slovenije zakone in druge akte na način in po postopku določenem z ustavo Republike Slovenije iz leta 1974 in njenimi spremembami ter dopolnili.

3. člen

Do izvolitve predsednika Republike Slovenije opravlja njegove funkcije, v skladu s to ustavo, Predsedstvo Republike Slovenije.

Prve volitve predsednika republike se opravijo hkrati z volitvami v poslanski zbornici.

4. člen

Izvršni svet Republike Slovenije nadaljuje z delom do izvolitve vlade.

5. člen

Dokler Republika Slovenija ne prevzame državnih funkcij, ki jih je doslej opravljal občina, opravljajo te funkcije dosedanji organi občine.

6. člen

Sodišča, javna tožilstva, javna pravobranilstva in družbeni pravobranilci samoupravljanja nadaljujejo z delom do sprejema predpisov o organizaciji sodstva in državnega tožilstva.

7. člen

Do sprejema zakona o postopku pred Ustavnim sodiščem Republike Slovenije, nadaljuje Ustavno sodišče Republike Slovenije z delom po dosedanjih prepisih.

Sedanjim sodnikom poteče mandat v roku za katerega so bili izvoljeni.

8. člen

Do sprejema zakona iz 68. člena te ustave, tujci v Republiki Sloveniji ne morejo pridobiti lastninske pravice na nepremičninah.